

Filosofie a architektura

- skrze architekturu a její proměny vidíme, co se stalo se světem, jak se vyvíjela společnost
- skrz arch.dílo se ukazují nejsilnější tendence doby
- činí se viditelnou kontinuita a diskontinuita v dějinách
- architektura předepisuje způsob chování a omezuje volby (když bydlím ve špatném domě, nic s tím neudělám a musím se tomu přizpůsobit)
- architektura je boj mezi přírodou a technikou
- „Práce na filosofii je stejně jako práce architektonická práce na sobě samém, na tom jak vidíme svět.“
- filosofie je láska k moudrosti
- neexistuje člověk, který by nefilosofoval (člověk ví o tom, že žije na rozdíl od jiných tvorů)
- každý člověk se setkal s fil.problémy
- filosofie začíná u teoretického řešení problémů** (ten, kdo umí počítat, ještě není matematik)
- ontologie=o podstatě světa a jsoucna
- neutrální filos.**- budovány bez ohledu na realizaci v praxi
- diagnostické filos.**- aplikace v praxi
- kritické filos.**- vztah mezi teorií a praxí, kritické zamyšlení nad činy

Čím se liší filosofie od ostatních oborů?

- nekončící dialog s celými dějinami filosofie (dialog dneška a minulosti)
- věčné otázky (v různých dobách lidé dávají jiné odpovědi)
- zabývá se otázkami, které existují od počátku
- dějiny filosofie jsou intelektuální historií lidstva**
- filosofie je radikální kritické myšlení, nejvyšší instancí je rozum (radikální kázání=jde ke kořenům věci)
- mýtus, filosofie a náboženství jsou způsoby lidské reflexe světa (soudobé mýty jsou pokleslé, moderní člověk má sklon k víře v pokrok, věří, že věda vyřeší všechno)
- filosofie náboženství a umění patří k člověku (bez toho člověk není člověkem, není sám sebou)

Počátky filosofie

- počátek je v krizi řeckých polis** (městský stát) – filosofie jako pokus o reformu společnosti (kritická aktivita)
- paradigma=konceptuální schéma, přes které interpretuji a rozumím světu
- každá doba je charakteristická tím, jaký postoj mají lidé ke skutečnosti
- Antické paradigma**- všechno se zakládalo na „součtveří“:
  - 1)smrtníci (lidé)
  - 2)bohové (nesmrtelní, vládou lidem)
  - 3)země
  - 4)nebesa
- Křesťanské paradigma**- vrchol ve 13.století
  - víra petrifikována („vytesána“) do gotické katedrály (realizace víry)
  - vztah člověka k Bohu (člověk je konečná bytost, ale chtěl by žít věčně; individuálně se vztahuje k Bohu)
- Moderní paradigma**- moderní člověk je emancipovaný, svobodný, důvěřuje v rozum (poznává a ovládá svět)
  - chce se stát pánem přírody a ovládat ji
  - Degas: „Poznáváme přírodu proto, abychom ji mohli ovládat.“

- Evropa se vždy vyvíjela jinak než ostatní svět
- antická forma otroctví je výjimečná
- 3 civil.okruhy v Evropě:
  - 1)**tradiční**- neolitická revoluce
  - objevuje se usedlý zemědělec
  - agrární výroba

- 2) industriální- průmyslová revoluce
  - masová výroba a spotřeba
  - nástup individualismu
- 3) informační- 90.léta
  - rychlý pokrok
  - heterogenita=rozdílnost

Starořecká společnost

Kdo byli Řekové?

- kmeny, které se sami prohlásili, že jsou Řekové
- 3 kmeny:

- Ionové (inteligence) - Athény
- Dórové (válečníci) - Sparta (nejlepší falandy = vojenský útvar)
- Aioňané ???

(Makedoňané zpočátku nebyli Řekové, nemohli na Hry, až Alexandr Veliký prohlásil Makedoňany za Řeky)

- Řek byl ten, kdo mohl na Olympijské hry
- byli výjimeční svým jazykem (zpěvný, krásný, složitý jazyk), spisovný jazyk - ionština

- Řekové zakládali evropskou kulturu (díky polis a jazyku)
- brali se jako nadřazení ostatním národům
- sochařství idealizuje, sochy jsou typizovány (nezobrazují skutečnost, užívají symboly,...)

Polis

- byla zde pěstována touha poznávat
- polis je místem zrození skutečných dějin (občan měl právo podílet se na chodu společnosti)
- obec zemědělců, řemeslníků, vlastníků půdy
- vojenský tábor (polis neustále válčily mezi sebou), každý svobodný Řek byl voják
- podporují vzdělání, všichni se podílí na řízení obce (střídají se) → každý musí umět politicky vystupovat → učí se rétoriku
- nikdo nesměl opustit jednání → ti co neměli otroky přicházeli o zisk → **Perikles** zavedl placení za účast na jednání (úplná změna systému)

Athény

- 2600 km² (běžná polis 1000km²)
- a) svobodní- rodilí Athéňané (rodilí Athéňané)
- b) methoikové- cizinci, občané Athén s právem trvalého pobytu, musí platit daň a bojovat ve válce, nesmí si vzít Athéňanku, nesmí vlastnit půdu (**Aristoteles**,...)
- c) otroci
  - 1) domáci- součástí rodiny, uznávají stejné Bohy, je o ně postaráno
  - 2) státní- Staline jimi např. kvůli zadlužení, byli zdrojem státních příjmů
    - dělali soudné exekutory, policejní strážníky, administrátory
    - mohli se vykoupit, ale jak, neměli příjmy → úplatky z práce
  - 3) otroci ve státních dílnách a dolech, veslaři ve válkách (přežívali tak rok)
- v období rozmachu 200 000 obyvatel (asi 1/3 svobodní, 1/3 methoikové, 1/3 otroci) (za války bylo otroků víc, hodně se to měnilo, běžný bohatý občan měl asi 80 otroků)

Filosofie v Řecku

-snaha zastavit krizi řecké polis, změna ve společnosti

-3 způsoby filosofování

- 1) **Sokrates**- dialogy, filosofie je vnitřní kontakt 2 lidí, filosofie je hygiena duše
- 2) **Platon**- dialogy, filosofie pro umělce
- 3) **Aristoteles**- pracuje s pojmy, systematik, vědecká pojednání

-**Perikles**- státník, intelektuál, platil chudým za účast v politice

-**Platon**- neměl rád Perikla

„Periklovi ideály jsou vznešené...ale ze spojenců dělá poddané.“- spojenci dávali peníze na vojsko, kdyby byla válka - Perikles použil ty peníze pro Athény (obětoval své areté slávě)

(areté=schopnost držet všechny vlastnosti člověka pohromadě, nepodlehnout vášni)

-**Sofisté**- vyučují za peníze (Řekové říkají-kdo učí pravdu nemůže chtít peníze)

-revitalizace pravdy

-**Georgias, Prothagoras, Xenofanes**,...

-dali podnět ke vzniku logiky (zakladatel logiky- **Aristoteles**)

-v době ústupu Sofistů přichází **Sokrates** (Řekové rozdělovali dobu na „před Sokratem“ a „po Sokratovi“ → už tehdy ho považovali za významnou osobnost)

-obroda individua je obrodou státu

-změna filosofování v Řecku- obrat k člověku, odvrací se od přírody (potlačení přírodních věd, základ sociologických věd)

Sokrates

„Vím, že nic nevím.“

„Poznej sám sebe.“ (napsáno Delfské věštírny, Sokrates tomu dává nový smysl)

-jako první nastolil otázku smyslu života, konec neosobního vědění

-obrat řecké filosofie (Sokrates, Platon) - duševní hygiena

-péče o duši (procitnutí ve víře v duchovní obsah života)

-směřuje k ohnícím životního boje (život je pro člověka úkol, může s ním něco učinit)

-usiluje o záchranu řecké obce (vidí krizi Athén)

-hledá cestu v živém dialogu (chodil po Athénách a pokládal otázky občanům)

-**Xenofont**: Vzpomínky na Sokrata - rehabilitační spis, psán po Sokratově smrti, chybí hloubka

-**Aristofanes** napsal „komedii, která zachrání Athény“ - chce ukázat že sofisté rozkládají Athény a za sofistu považuje i Sokrata, podle něj byl největší hrozbou (omyl)

-cílem Sokrata je, skrze pochybování a otázky dojít k něčemu co nejde zpochybnit

-používá sofistickou metodu ale **není sofista**

-bojuje proti sofistům

-nejpravdivější obraz Sokrata je v ranných dialozích **Platona** - zachycují duševní život Athén a Sokratovu osobnost

-nikdo nemůže být profesionálem života

-člověk = bytost, která si sama dává smysl (je od přírody nehotový), je potřeba člověka probudit ke skutečnému životu, člověk jedná a dává svému jednání význam

-Sokrates je **objevitelem lidské dějinnosti**

-chce aby se lidé změnili

-pravzor evropského intelektuála

-nezajímá ho příroda (do té doby byla v centru filosofování právě příroda)

-první **hermeneutik** (hermeneutika = nauka o kladení otázek), prohlubuje otázku, setrvává v otázce

-klíčové téma - péče o duši, pravdu a mravní nápravu

-šel vědomě na smrt a tím vychovával Athény (mučednická smrt, ne hrdinská)

-byl odsouzen za to, že kazí mládež

-byl ohniskem schopných mocných aristokratů

-jeho odsouzením byl urychlen nástup individualismu v Athénách (jeho smrt zapůsobila opačně, než chtěli)

(**Nietzche** nesnášel Sokrata - „Místo ochoty jednat nastupuje rozumářství!“ - přehlédli, že Sokrates volá k tomu, aby lidé měli odvahu žít a ne jen přežívat)

Platon

- Sokratův žák, básník
- měl aristokratický původ, **nenávidí demokracii** (=lůzovláda)
- Aristoteles byl žákem **Platona**, neustále mu odporoval, kritizoval ho
- filosofické dílo:
  - dialogy, dopisy
  - konzervativní, originální, přecenění rozumu („Je-li rozum správně veden, nemůže se minout s pravdou.“)
  - dialogy - vysoká literární úroveň
    - Simposiom** (=hostina)
    - Ústava**
    - Zákony** - celoživotní dílo (všechno ostatní je nejspíš příprava na Zákony)
      - degenerace politických systémů
      - aristokratická vláda → timokracie (ctižádostiví) → plutokracie (bohatí) → demokracie → tyranie
      - příčinou toho je boj chudých a bohatých
      - demokracie neumí do vedoucích funkcí hledat schopné (losuje se)
      - chce to zrušit
      - navrhuje zakonzervovat obec, zabránit dalšímu vývoji
      - boj **proti individualismu** - společné jídelny, děti je třeba měnit hned od narození (jednotná výchova v jeslích, neovlivnění rodiči) → **totalitní prvek** (zasahuje do privátních věcí člověka)
      - ruší rodinu, rovnost muže a ženy (Řekové to nepřijímali, později ano), cenzura (umění je schopné změnit člověka → afirmativní síla)
- obec
  - a) bojovníci
  - b) řemeslníci
  - c) Archónti = ti, co vládou
  - nemají rodiny, jediný jejich zájem je obec, měli by to být teologové s filosofickým vzděláním → **teokracie** (spirituální vedení)
- teologie a politika by měli být pohromadě
- vnější vlivy nemají zasahovat do obce (do 40 let nikdo nesměl cestovat)
- etatismus = **přecenění role státu**
- zasahuje do lékařství, manželství (snaha spojit co nejvíc vzdálené příbuzné a chytré lidi)
- poprvé použil slova **extazis** (vyjít ze sebe, způsob jak komunikovat s idejemi), **anamnesis** (rozvzpomínání se), **teologie** (nauka o Bohu, poprvé použito ve spisu Ústava)
- Platónské ideje**:
  - svět je nejsoucí, podléhá změně
  - ideje se nemění (jsou nad světem nejsoucím)
  - na vrcholu je idea dobra = Bůh
- problém idejí je vztah **obecniny a jednotniny** (člověk jako obecnina nebo konkrétní člověk, osoba)
- Platón tento vztah neuměl řešit

Sokrates - vnitřní reforma, dialog

Aristoteles - pokusy o zastavení krize obce, nemá víru v záchranu řecké polis

Platón - společnost zakonzervována, řízena spirituálně

- vše co je zprostředkováno smysly je jen dočasné
- idea krásy a lásky

Aristoteles (* 384 p.K. ve Staigerě)

- ioňan, rodiče lékaři
- v 17 letech přišel do Athén → methoik
- 20 let studoval v Akademii u **Platona** (ve své filosofii se lišili)
- setkal se s **Alexandrem Makedonským** → stal se jeho učitelem
- vrátil se do Athén když byli okupovány Makedonií → Řekové ho považovali za vychovatele jejich protivníka
- po smrti Alexandra opustil Athény
- psal **vědecké spisy**
- věcnost, chlad, množství faktů (chybí umělecký faktor jako u Platona)
- jeho spisy jsou neosobní, jde k věci
- tvůrce **metody a klasifikace věd**
- založil **Lyceum** (Likeon) – veřejné gymnasium (neplatí se tam); týmový výzkum
- přírodovědné spisy** – objevil hodně nových druhů
- založil **etiku a rétoriku**
- zjednal řeckému myšlení universální platnost (model systematického vědění)
- největší **systematik a empirik**
- přispěl k založení vědy
- sarkastický, arogantní, malicherný
- v myšlení **neopustil polis**; nepochopil roli říše, kterou chtěl Alexandr
- zakládal si na počtách obce
- filosof, vědec, badatel, polyhistor, klasifikátor
- zvědečtil filosofii a zfilozofičtil vědy
- filosof faktů a střízlivé analytiky**

Helénismus

- 338 p.K. – 30 p.K.
- expanze řecké kultury do celého Středomoří a Malé Asie
- doba po Athénách, po **Periklovi** a po Peloponéských válkách do nástupu Říma
- 338 p.K. **bitva u Chaironey** – Sparta X Alexandr Makedonský Veliký (vyhrál)
  - spartská falanda rozvrácena
- dříve byl určující původ (z jaké polis)
- polis ztratila význam**
- Řekům nezůstala politická autonomie a vláda, ale zůstala jim kultura
- vznik **astrologie** – nebeská tělesa ovlivňují osudy lidí; určovaní jak má člověk jednat
- architektura se příliš nemění, jen se rozšiřuje a **mění se proporce** (např. zestříhlení sloupů), přijímání prvků z Asie
- období rozpínání řecké kultury
- používán jazyk spodních vrstev
- doba poklasická, nemá nové ideje, jen rekombinace
- urbanismus, ekonomické prostředky
- „Budou-li vítězové zachovávat chrámy poražených...“
- A. Veliký** – rekonstrukce chrámů a obnova památek; chtěl novou generaci – sjednotit Řeky a Peršany – FIŠL (musel jít své armádě příkladem → pohlavní akt na podiu)
- jen 1 Bůh (1. pokus o náboženskou ekumenu) → nepodařilo se to (vydrželo to jen za života Alexandra), později se sám prohlásil za Boha
- zavedení **jednotné měny** s pevnou hmotností → měnová reforma – 1. jednotná měna Evropy a Asie
- supervelmoc – šíření kultury do okolních říší (ti ale nechtějí přijmout řeckou kulturu)
- městské státy okupovány, jen **zdánlivá samostatnost**
- helénská válka proti Peršanům – Řekové bojovali za svou kulturu, než došli do Persie a pochopili, že i zde je určitá kultura → přijímání určitých prvků
- Alexandr** získával informace tím, že střídal jednotky, tím pádem nedocházelo a ni ke vzpourám; až do doby chtěl Alexandr zaútočit na Čínu – 1. vzpoura (přílišná vzdálenost od domova) → Alexandr poražen, vrátil se zpět do Řecka a Malé Asie (rozhodl se už netáhnout do Číny)

- kulturně-civilizační projekt
- doba militarismu
- založení velkých měst – rozvoj **urbanismu** (mnoho z nich existuje dodnes)
- urbanistické plány zajišťují pohodlí obyvatel
- výtvarné náměty – **1. portrét, zobrazování skutečnosti** → krása tělesnosti, disproporce, ne ideální krása a harmonie, uvolnění pravidel a příklon individualismu
- umění nejde příkladem, má i bavit, zaujmout
- doba sousoší
- vznik **turismu** – cesty za poznáním ne za obchodem; průvodce po cizích zámčích
- profesionalizace sportu**, finanční ohodnocení za reprezentaci určitého města; „komerční hry“ – politizace, demonstrace moci říše, brutalizace sportu (např. pěstní souboj), často docházelo k úmrtí
- mění se filosofie – jednotlivci ovlivňují chod myslí Athéňanů – racionalizace, psychologizace, zpět k náboženský; téma – jak mám žít?
- Plotinos** – nejvýznamnější představitel helénské filosofie; setřel rozdíly mezi Platonem a Aristotelem
  - Plotinos žil v Římě ve 3.stol.p.K., je nazýván „římským vykladačem Platóna“
  - zprostředkoval antické poznání křesťanskému světu
  - filosofický a teologický myslitel současně, čímž porušuje césuru (oddělení) světa řeckých bohů a řecké filosofie
  - jeho stěžejním spisem jsou Enneady (devítky, protože v devíti svazcích) – zachycují jeho teologické a filosofické názory
- mění se sociální poměry → filosofem se může stát i propuštěný otrok
- místo dialogu ...? = odlehčení – aforismy, jednodušší, snazší k zapamatování
- období vzestupu filosofie – **logika, individualismus, psychologizace**
- Alexandrejská knihovna
- Septuaginta – 1.překlady do řečtiny, výňatky ze Starého zákona (překlad do latiny – Vulgáta)
- Peripatetická škola – rozvoj psychologie
- Epikurovo učení** – navazuje na **Demokrita** s novou dimenzí, estetikou
  - vnitřní svět člověka
  - „Užívej dne!“
  - život musí být pod rozumovou kontrolou
  - Epikuros dělí potřeby do tří kategorií, které má rozum pořádat a krotit:
    - 1) **Potřeby nevyhnutelné**: jídlo, dýchání, spánek atd.
    - 2) **Potřeby přirozené, ale ne vyhnutelné**: víno místo vody, slamník místo holé země
    - 3) **Potřeby nepřirozené**: např. touha po slávě
  - rozumem se musí regulovat potřeby
  - klid, vnitřní klid, vyrovnanost – zvládnutí vlastních potřeb → ovládnutí vnější – život žijte v skrytu (postoj pozorovatele, vzdává se podílu na řízení obce)
- Stoikové** – stoa = sloupořadí
  - hlavní stoické zásady jsou:
    - 1) **atharaxie** – zásada neotřesitelného klidu. Stoika „nerozhodí“ ani nebezpečí smrti
    - 2) **apateia** – klidné trpění, tj. tím, že trpím, neobtěžuji ostatní a nechávám si to pro sebe
    - 3) **fatalismus** – změna tohoto světa je nedosažitelná, můžeme měnit jen sami sebe
  - řeční filosofové rozkládají filosofii morálku Římanů
  - vše je určeno osudem, vše spěje k cíli, vše se bude opakovat → nedá se usilovat o změnu, nesmíme se snažit o uzpůsobení života k lepšímu
  - Řím – císařská stoa – **Markus Aurelius** – HOVORY K SOBĚ – objektivita, omezení citů a subjektivity (proti tomu Augustinismus → křesťanství)
  - Řecko – **stoik nemá vstupovat do politiky**
  - Zénon z Kytia
  - Seneca – vychovatel Nera
    - nechtěl být zatčen → odchod ze života (srovnal dluhy, propustil otroky, snažil se otrávit, pustil si žilou v horké vodě)
- Helénská kultura = **kultura měst**
- městské státy zastřešeny impériem
- rovnost mezi lidmi – připustili, že je kultura i na východě, už to pro ně nebyli barbaři

- Římané přejali civilizovanou zemi; Řím - „neuspořádaná vesnice“, musí sem přijít kultura z Řecka
- umění jako politický nástroj**
- Etruská kultura X Římská kultura X Helénská kultura
- 1.integrace politická, kulturní

Co vedlo k zániku Římské říše?

Zánik Římské říše byl pozvolný a nerovnoměrný

- 1)
  - reálný polycentrismus = na území impéria se vytvořila **řada** prosperujících **center** (na zánik působila samotná velikost impéria)
  - (Řím měl dokonalou dopravní logistiku; měl svou architekturu - vítězné brány a sloupy v každém větším městě s odkazem na Řím → mělo to sjednocovat; petrifikovala se kulturní převaha Říma; dokonalá zpravodajská síť)
- 2)
  - dobití středomořské pánve Araby** narušilo mezinárodní obchod → Řím potřeboval každý den lodě s obilím
- 3)
  - trvalý **nápor Germánců** ze severu (Germánií poskytovali jedinci, i ženě, větší svobodu, než měl občan v pozdním Římě)
  - rok 58 - **bitva v Teutoburském lese** - katastrofa pro Řím, zničeny 2 římské legie → **MEZNÍK** - otázkou je, **do kdy se teď Řím ubrání. Už ne kam se bude rozšiřovat.**
  - Římské oddíly byli profesionální a měli germánského spojence, ten je ale zradil → ničivý útok (ukázalo to reorganizační schopnosti barbarů)
- 4)
  - otokářské zřízení - otrok není motivován → nízká produktivita → rozklad → **krize otrokářství**
  - začali prodávat otrokům půdu = předfeudální vztahy
  - vzpoury otroků (Spartakus** - podcenili ho)
- 5)
  - biologické a fyzické příčiny - **vyčerpání etnika**
  - z bažin se sem šířila **malárie** → ovlivnilo to generační vývoj
  - používali olověné nádoby - **olovo** je ultra-jed → poruchy nervové soustavy → divné chování, způsobuje rakovinu
  - časté **mory**
- 6)
  - opotřebování** a ztráta životaschopnosti úředních aparátů a **institucí** (senát ztrácel důvěru, protože císař byl zbožštěn a senát se stal kulisou)
- 7)
  - profesionalizace armády** - je výkonná, ale musí se jí platit, nejsou tak obětaví, jako obyčejní lidé, kteří bojují za rodinu
  - když císař nezaplatil armádě, tak ho svrhli → narušení postavení císaře
- 8)
  - lázně přestávají fungovat**, nebyli peníze na opravu aquaduktů
  - lidé se zde scházeli kvůli komunikaci, diskutování, teď sem chodí lůza
- 9)
  - rozklad občanského vědomí a antické vážnosti, **rozklad etiky a rodiny, duševní krize**
  - (Hegel: „Tento rozklad morálky se v dějinách periodicky opakoval.“)
  - lidé chtějí amfiteátry → surovost a brutalita
- 10)
  - křesťanství** spolupůsobí při zániku říše (ale není jediným důvodem)
  - křesťanství bylo netolerantní, uznává jen svého Boha ale povinností bylo alespoň formálně uznávat Jupitera - to odmítli → protistátní akt → **pronásledování křesťanů**
  - vybudovali pevnou organizaci (to Řím v té době nedokázal)

- 391 - zákaz pohanských kultur, jediné náboženství křesťanství (církve se stane ochráncem Řecko-Římské vzdělanosti, latina se stane posvátným jazykem)
- nastupuje germánské svět
- Řím zůstane centrem a začne obnovovat svou velikost
- PŘEDDĚJINY KŘESŤANSTVÍ**
- rozšiřování **apokalyptické literatury** - líčí zánik světa, universalizuje myšlenky křesťanství, produkt židovské kultury, vytváří náladu příchodu Mesiáše, naučila lidi bát se (**Ježíš** přišel v době, kdy všichni očekávali Mesiáše, proto si ho všimli)
- posílení dualistického vidění světa - boj mezi dobrem a zlem (nic mezi)
- svým individuálními jednáním lidé rozhodují o svém osudu

Proč zvítězilo křesťanství?

- osobní vztah k Bohu** - osobní modlitba, Bůh pomůže tomu, kdo se sám snaží zachránit
- snaha organizovat svět, křesťanství je **praktické**, klášter je hospodářská jednotka, nositelé kultury a vzdělanosti
- nový duch světa, **víra má zdroj mimo tento svět**
- nové **umění, sděluje duchovní myšlenky** (zpočátku není perspektiva)
- mění se pojetí času - **lineární čas** = svět někdy vznikl a má cíl (Řekové žili v představě že čas probíhá v kruhu)
- svět vznikl z ničeho → **jiný pohled na svět**

Středověk

- míra předsudků vůči středověku je větší než vůči jiným obdobím
- jednotný jazyk vědy - **latina**
- pravda je dána autoritativně, **touha po pravdě**
- pokus organizovat lidstvo na duchovním základě
- autorita není chápána jako omezení
- vztah ke středověku je v různých evropských zemích rozdílný (co byla pro Řím antika, je pro Německo středověk; ve Francii je vztah literární; u nás komplikace kvůli husitství)
- rustikalizovaná (venkovská) společnost, města byla výjimkou
- hovorový jazyk (latina) zvlgarizoval → klasická literatura začala být nesrozumitelná
- křesťanství přišlo z východu (protipóly Řecka, centrem východu je Alexandrie)
- Řekové - Bůh je nositelem změny, zůstává neosobní, „Řečtí bohové netrpí s člověkem křesťanský ano!“
- Řekové neznají myšlenku nicotnosti člověka; křesťané - „Prach jsi a v prach se obrátíš.“
- Řekové neznají hřích, radovali se z tělesnosti
- křesťané - idea **askeze = odříkání**
- rozdělení na **duchovenstvo, šlechtu a poddané** (odmítne to až **Petr Chelčický** - postavil se proti středověké sociologii)
- scholastika** - schopnost po staletí se držet daného okruhu otázek a rozvíjet je, velký výkon v kontinuitě myšlení (pozdní scholastika je úpadek)
- fenomén **rytířství** = obětování se za dobro, zemi, víru
- Křižácké výpravy
- mnišství** - kláštery - hospodářské podnikání, vzdělanost (řád Benediktýnů nikdy nebyl napadán společností)

Postavení filosofie

- scholastika** - filosofové mají zajištěný vliv na společnost, každý **teolog je povinně vzděláván ve filosofii**
- jednotný koncept dějin
- křesťanská spiritualita není duchovností řecké filosofie → potřeba zaklenutých místností pro obřad

Bible

- evangelia – Marek, Matouš, Lukáš, Jan
  - jsou synoptická = doplňují se
  - nemají s řeckou filosofií nic společného
  - žádný důkaz Boží existence
  - morálka vyjádřena pomocí metafor**, mají emocionální sílu („Kdo jsi bez viny, první hodí kamenem.“)
  - vedou člověka k morálce bez teorie

V čem je převratnost Ježíšova učení?

- antidogmatický
- ukazuje cestu ke spáse, **daruje věřícím věčný život**
- pozemský status Ježíš je velmi nízký (narozen v chlévě, není učenec, syn tesaře) **společensky nicotný**
- Křesťanství dalo evropskému člověku příslib věčného života! Křesťanství smířilo člověka se smrtí!!!**

-křesťanství vytvořilo **kult textu**

- Pavlovi epištoly – součást Nového zákona
  - zakladatel teologie** – racionální důkazy Boží existence
  - myšlenka celibátu
  - původně pronásledoval křesťany, pak obrátil
  - nikdy se nesešel s Ježíšem

sv. Augustin

- vytváří první křesťanskou filosofii, interpretuje myšlenky evangelií
- mění i chápání státu (=mocenská organizace), kdežto církev je tu pro otázky spjaté s věčným životem - duchovní svět, duchovní organizace
- ve své teologii zahrnuje poznatky antických myslitelů - spojil antiku s křesťanstvím
- vrchol patristiky
- Konfese = Vyznání
  - probuzení subjektivity, zápas o nitro člověka
  - vnitřní dialog mezi sebou a Bohem**
  - o jeho pochybnostech k víře
  - znovu **oživuje víru, psychologizuje ji**
  - člověk je bytostí konečnou, ale má v sobě myšlenku nekonečnosti, má touhu žít věčně
  - psychologizuje evangelia, **obnovuje obraz Ježíšova lidství**
  - položil základy angažovanosti západního světa
- O státě Božím
  - proč stát, když je církev?
  - tento **svět potřebuje světskou i duchovní organizaci**

Periodizace středověku

- ranný středověk -**4-9. stol.n.l.**
  - zakladatelské období (v 6.stol. asi 14 milionů obyvatel)
- vrcholný středověk -**10-14. stol.n.l.**
  - kolem 950 – 22,5 milionu obyvatel
  - 13. stol.- nejkřesťanštější (**gotické katedrály** – pojitko generací (stavěli se mnoho let), manifestace bohatství měšťanstva, vůle dát všemu řád, jádro gotiky je v **redukci stěn na pilíře** → Bůh je světlo → vitráže (lomený oblouk vznikl už dřív)
  - 12. stol.- „renesance pře renesanci“ – hospodářský rozmach, prosperita, zakládání měst
- pozdní středověk -**14-16. stol.n.l.**

- období **krize** (Čechy kvetou, když je Evropa v krizi, nás krize dostihne na konci vlády **Karla IV.** (za Karla v Praze velká náměstí - jinde tak velká nevyšla; nové stavby, svázely se sem ostatky svatých, cesty vedou přes Prahu → hospodářský dopad))
- ±1348 - po Evropě se šíří „**černá smrt**“ → vyhynula 1/3 evropské populace (přemorem 54 milionů obyvatel)

Co je to středověk?

- tradiční společnost, rustikální, sociální stabilita
- pomalá **analfabetizace**
- učení o **třech stavech**
- reglementace (**omezování**) **sexuality** - sex zdrojem hříchu, odpor k rozkoši → všeobecné potlačování rozkoši
- proměna individua, člověk měl **stanovené poslání** (podle toho, do jaké rodiny se narodil) - naplnění toho, co ukládá stavovské postavení (sebeurčení a autorství až v renesanci)

RENESSANCE, REFORMACE A PROTIREFORMACE

Renesance

- sebevědomá epocha - pojmenoval ji arch. **Alberti**
- = znovuzrození, návrat k antice
  - 8.-9. stol. - karolinská renesance - dvůr **Karla Velikého**
  - 11. stol. - otonská renesance
  - 12. stol. - renesance před renesancí - velký rozmach, hlavně Anglie a Francie
- Italská renesance**- vznikla ve Florencii - těžko se zachycuje počátek - přechod byl postupný
- datace: od poloviny 14. stol. až 16-17. stol
- od 14. století rozmach - obchodovalo se, stavělo se, umělci se předháněli, každé město chtělo mít umělce - sláva města se prezentovala skrze umění - sever Itálie je bohatý a krásný, a proto na ně začínají útočit jiní - př. Španělé
- Italové jsou hrdí na svůj národ, ale jsou rozdrobeni
- relativizace postavení císaře, oslabení moci papeže (např. Versailles je světská stavba)
- 1527 - **Karel V.** neplatí žoldnérům, jeho armáda vydrancovala Řím (to by si předtím nikdo nedovolil)
- gotika prohrála morálně, najednou je vnímána jako umění barbarského severu, chtějí návrat antiky

SROVNÁNÍ RENESANCE A REFORMACE

- renesance** - rozvíjí se přírodní vědy, ale na základech myšlenky **péče o duši**
- "renesance je podzimem středověku/posledním květem středověku"* **J. Huizinga** (holandský historik)
- na starých základech vyrůstají výhonky nových životních praktik
- renesance a reformace = vpád "novověku" do středověké společnosti
- lidé začínají měnit svůj životní styl - **užívají si života**, najednou lidé nemají čas, do té doby jim stačily sluneční hodiny, teď vše počítají na minuty...
- člověk spěchá do budoucnosti, ale **hluboce věří** - konflikt víry a společenského života
- renesance neznamená odklon od víry - ale to je až ta pozdní renesance
- renesance = vědomé **obrození antiky** ve znamení křesťanství
- renesance je spíše záležitostí elit - ti co měli čas a peníze - bohatí patricijové, obchodníci, církev je v první fázi iniciátorem a nositelem renesance (církev vydává brožury pro umělce - o perspektivě, olejomalbě)
- kdežto reformace má celospolečenské účinky
- v renesanci **chybí program**, reformace je od počátku spjata se snahou o proměnu společnosti, jejich hodnot
- proti renesančnímu užívání života a individualismu stojí reformační opravdovost ve víře
- reformace "zniterňuje víru"

Erasmus Rotterdamský

- *Chvála bláznovství* - humanistický vzdělanec
kněz má věčně žízeň se utopí v sudu, máme se tomu smát

Boccaccio

- *Dekameron* - klášter, taky se nechovají jak by měli, ale není to mravoučné, sympatizujeme s postavami

Reformace

- chtějí reformovat celou společnost a její hodnoty - **Luther** a spol.
- úcta k práci, **návrat k původním křesťanským hodnotám**, chtějí chudou a pracující církev, nemusí být v celibátu, ale musí pracovat - tam kde byla reformace, rychleji nastupoval kapitalismus
- nemají vlastní umění, vyznačují se askezí
- protestantské chrámy - **strohost**, nebarevnost
- reformace zniterňuje víru, chtějí zbavit víru pověry

Protireformace

- nastupuje proti té jejich snaze, spjatá s **Tridentským koncilem** - usiluje o **nápravu církve**, chce podřídit renesanci tradici - neměnit víru, ale mravy, stanoveny věkové hranice pro faráře, biskupy...
- uvědomovali si, že víra není jen záležitostí filosofů a intelektuálů (**Descartes**), chtěli vyjít vstříc prostému lidu = víra má silně **barokní rysy**
- symbolem je *El Escorial* - má veškeré rysy, které od architektury byly požadovány po Tridentském koncilu - asketický až dogmatický ráz, ale uvnitř je renesanční chrám - postavil ho spolupracovník Michellangela, **Bautista de Toledo**

!!! nakonec vyhrála reformace !!!

Husitství

- je vykládáno velmi rozdílně
- pokud je husitství reformací, pak je tu o sto let dřív než jinde
- nebo podle **J. Pekaře** (přední český historik přelomu 19. a 20. století) je husitství **pozdně gotická zbožnost**, Češi dohnali Evropu, začali věřit
- ale koncem vlády **Karla IV.** už se evropská krize šíří i k nám
- **církev má obrovský majetek, světská šlechta jim to chce vzít**
- máme to chápat jako součást toho, co se dělo v Evropě - *fáze evropského reformačního cyklu*
- husitství je reformace - **Mistr Jan Hus** se jako všichni reformátoři obrátil na neakademickou obec, spjato se snahami o **oživení víry** a její prohloubení, ale respektuje církevní tradici
- **kalich** = symbol sebedůvěry věřících, víra, že se víra musí prosadit v každodenním životě
- vrcholem husitství nejsou ty vítězné bitvy - jsou to jediní kacíři se kterými se v Basileji jedná o kompaktátech, navíc jim uznali kalich... **respektují Řím** a chtějí se s ním dohodnout
- **Mistr Jan Hus** spojil víru v boží pravdu s vírou ve svrchovanost rozumu
  - vystupuje svědomí vůči autoritě, která je daná institucí, ne důkazy
  - "Když ti řekneme že papír je černý, tak je černý."
  - "Při zdravém rozumu co mám, není."
  - důraz na mravní a morální praxi - velké hnutí, ale s trochou anarchie
- **Kutnohorské dohody** - největší sláva husitství - v jedné zemi budou žít katolíci i kališníci, to se stalo jen v Anglii a u nás - příklad **náboženské tolerance**
- *"Všechno záleží na tom, klademe-li pravdu na první místo, nebo na druhé."* Mistr Jan Hus
- každá radikální myšlenka ohrožuje jejího nositele

Jan Žižka

- nebyl žádný barbar, ale dobrý vojevůdce
- "kdo má Prahu, ten má Čechy"

Petr Chelčický

- náš nejvýznamnější a nejoriginálnější myslitel
- přechod od scholastiky k modernímu myšlení - středověký člověk, ale **argumentuje racionálně**, má velkou odvahu, nerezignuje - **myšlenka nenásilí**
- odmítl **středověkou sociologii společnosti** (rozdělení - duchovní, šlechta, poddaní)
- odmítl **trest smrti** (**Albert Camus** je slavný svými úvahami o smrti, ale Chelčického úvahy mají nejméně stejnou hloubku)
- hlas českého lidu z venkova - venkovský lid trpí (každou válkou zase zbohatli jen měšťané) ale byl proti propletení církve a státu
- zatímco u nás je Chelčický, v Itálii je renesance

Giordano Bruno

- vizionář, ale ne skutečný vědec
- víze, že Slunce není nic jiného než jiné hvězdy na nebesích, i tam jsou planety a lidé - ale nemá důkazy
- disident Evropy - střídá univerzity jednu za druhou - vždy velmi oblíben, ale pak kvůli názorům konflikty, zase utíká dál...
- dokonce učil i černou magii - nevěřil v ní, dělal to pro peníze, nakonec skončil v rukou inkvizice

Galileo Galilei

- přelom 16. a 17. století
  - zakládá moderní vědu - **galilejsko-karteziánská racionalita**
  - volný pád těles, matematika, geometrie atd.
  - formuloval **zákony mechaniky a fyziky**
  - dalekohled - není jeho vynálezce, ale dokázal ho zdokonalit a úspěšně propagovat **objevil skvrny na Slunci**, jejich proměny, pohoří na měsíci, dva měsíce Jupiteru
  - vynalezl **teploměr**; prokázal, že **Země obíhá kolem Slunce**
  - Jezuité byli nadšení, ale zároveň se báli, co ten objev udělá s lidmi
  - prokázáno že se snažil přesvědčit papeže, by se nevyjadřoval k helio- a geocentrismu, jezuité jeho vzkaz nepředali => konflikt s církví
  - snadno se mu přesvědčovalo - jeho **rovnice byly využitelné** - např. při výpočtech polohy na moři jeho výpočty seděly, ty od Ptolemaia byly složité a plné výjimek...
  - moderní vědec** - bere v potaz jen to, co si může změřit
  - opouští myšlenku, že je v přírodě smysl a cíl
- příroda je ve scholastice (středověku) sakrální - skrze kytku na mě hledí bůh, lidé měli smysl života, bylo minimum sebevražd
- moderní věda** je spjata s koncem renesance - **dívá se na svět kolem jako na zdroj surovin** a energie, člověk je tu od toho, aby ji ovládl
  - už neberu květinu jako krásnou věc, ale také ji mohu použít jako léčivku...
  - moderní věda je spjata s rovnicemi a ověřenými experimenty

Niccolo Machiavelli

- renesanční myslitel, zakladatel moderní politiky, diplomat
- to co je **Descartes** pro moderní přírodovědu, to udělal Machiavelli pro vědu o společnosti
- politika - **boj o moc**, schopnost účinně **manipulovat** s lidmi - jednání prostě iluzí, počítá s reálnou situací
- ten kdo "nastavil lidem zrcadlo, a řekl, jste vlci" X jeho zásady byly uplatněny při **Bartolomějské noci**
- chce **sjednotit Itálii** - kdo má vznešený cíl, aby nebyl poražen těmi bez charakteru, musí si dočasně vytvořit jinou morálku a až svůj cíl prosadí, vrátit se ke své původní morálce
- "**účel světí prostředky**"
- nachází příklady v historii - ten kdo porušuje pravidla se dostává do výhody (např. v antice to všichni odsuzovali ale on se toho zastává) - **objevení nové morálky**
- jiné pojetí člověka - je labilní, jednou udělá dobro, jindy zlo, ale více nakloněn zlu

-dobro je pomíjější, dočasné, závisí na situaci - proto se o dobro v člověku nemůžeme opřít v politice - musíme si uvědomit že **morální nejsme** - je to závazek který na sebe bereme - rozdíl mezi tím, jaký život je a jaký by měl být

-oproti tomu **machiavellismus** - vítěz bere vše, už se k morálce nevrací, hlásil se k němu např. i **Hitler** ---
!!! Machiavelli nebyl machiavellista!!!

-je třeba si klást cíle na které dosáhneme

-ale je nespravedlivý vůči křesťanství --- udělalo mnoho pro středověkou organizaci společnosti a státu (biskupství, arcibiskupství, diecéze... vynikající administrativní celky - dodnes nejstabilnější instituce - na rozdíl od států nemění hranice; kláštery a řády se podílely na rozvoji nových metod hospodaření, architektury...)

-on tvrdí, **křesťanské principy jsou neukutečnitelné** - nevhodné pro upevňování státu; že křesťanství zeslabilo lidské pokolení - **obdivuje krvavé pohanské kultury** a principy antické výchovy

-Machiavelli chápe jinak i to, co je štěstí - ve středověku je štěstí bráno jako náhodné, ale můžou s k němu dopomoci vírou - on ho chce ovládnout, podřídit si ho (politika, kalkulace)

-člověk má všeho využít ve svůj prospěch, touží po **ovládnutí štěstí**

-egoismus a sobectví mají přinášet prospěch státu a ne ho destruovat

-dějiny jsou něco jako kontrolovaný experiment s člověkem - ale orientoval se jen podle extrémů, výjimek...

-Machiavelli je velký **intelektuální svůdce**, jde proti duchu celé Evropy, má popularitu

-další byli třeba **Jean Jacques Rousseau** - "kdykoli Rousseau něco odsoudí, tak pro to získá"

Friedrich Nietzsche - proti proudu křesťanské morálky "soucit je morálka slabých, kdo je silný nepotřebuje soucit"

Michel de Montaigne

- Francie

-hořkost sebepoznání, důraz na **životní moudrost, osobní styl** "*kdo má styl má všechno*"

-osobnost je schopnost vzdorovat okolnostem, odolat tlaku okolí

-psal eseje - schopnost psát lehce, srozumitelně a s vtipem o složitých věcech

-renesanční myslitel hledá cesty ze středověké morálky

-psaní má smysl, když tím v sobě něco měníme, měníme svůj pohled na svět

-"dokud máme sami sebe, máme proč žít" - renesance, vzniká pojem autorství

-aristokratismus renesančního ducha - trocha **stoicismu** a vnitřní neotřesitelnosti (nenechat si vzít určité své vlastnosti), **motiv skepse** (je dobrý být skeptik, nenaletím), **obrat k požitku** (evangelium užívání života) - řídit se tím co je **přirozené a to je to, co nám dělá dobře**

- nebyl vědec, ani filosof, ale hlásal nový přístup k životu

srovnání - **Aretino** -vydavatel "Blesku" v Římě, ale měl moc

-agresivní, tendenční, lhal, přitom to byl dobrý člověk, přítel papeže i Michellangela

-člověk bez zábran, napsal dobré o tom, kdo víc platil

-knížka Hříšné mravy kurtizán - u nás vyšlo až v 19. stol., u nás nepochopeno

-zemřel když sledoval nahé prostitutky jak okolo něj pobíhají a sbírají peníze, bavilo ho to - pozorovat, houpal se na židli, spadl, zlomil si vaz...

-"styl, to je odpověď na okolnosti, které nás utalčují"

-"osobnost je schopnost vzdorovat okolnostem"

seberealizace - moje osobnost, moje rizika, ve středověku opalovaly děti kariéru rodičů

ČÍM ROZVINUTĚJŠÍ INDIVIDUALITA TÍM SLOŽITĚJŠÍ VZTAH K OKOLÍ

V Čechách není pořádná renesanční osobnost, Češi jsou pragmatici, sledují utilitární cíle, ale pár lidí se renesancí přiblížilo

(řecká věda nebyla zaměřená na experimenty)

Karteziánská revoluce = zrod moderní novověké vědy

- základem je matematizace, skutečnost se redukuje na kvantifikovatelné veličiny
- konec scholastiky
- vyjadřování jasné, srozumitelné, jednoduché, s francouzským espritem
- princip universální metodologické pochybnosti = **skepse** (každý krok ověřuji a pochybuji o něm, vede k výsledkům které nejsou zpochybnitelné) (člověk má o všem pochybovat)
- obrat směrem k teorii poznání, nauka o jsoucnu podrobena gnoseologii
- poznání **Aristotelské** – naše vědomí komunikuje přímo s věcmi
- poznání **Descartovo** – vědomí komunikuje jen s fenomény věcí, uvědomování fenoménu myslí
- cílem Descartových metod je **ukončení scholastiky**
- garantem se stává metoda --- **metodologie** – garantuje vědeckost
- Galeliovsko-karteziánská racionalita** –
  - musíme odhlédnout (abstrahovat) od konkrétních kvalit
  - redukce reality (poprvé vysloveno Demokritem)
- formalizace moderní vědy (vrcholí na přelomu 19 a 20 stol)
- vše co je ve vědě musí být ověřitelné experimentem
- kauzalita (scholastika hledala účel) – odkládá hledání účelu, kauzalita = příčina
- kvantifikace – vše převést na čísla

Descartes

- kritika filosofie účelu
- nový obraz Země – není žádným středem světa
- příroda = mechanismus ve kterém není přítomen Bůh, jsou zde zákonitosti které člověk poznává, má poznávat pravdivě → k tomu slouží metoda
- důvěřuje v rozum, matematiku
- universalizuje matematickou metodu, matematika = univers.způsob poznání
- filosofie – disciplína nadnesená nad poznatky lidí, poznatky vědy platí pro všechny
- věda poskytuje universální poznatky, bez ohledu na náboženskou konfesi
- žil v době třicetileté války, důstojník katolické ligy
- pochopil ducha doby, nevysmívá se scholastice ale odloží ji
- nemohu pochybovat o pochybování, „Myslím tedy jsem.“
- nová filosofie na novém základě
- koncipuje filosofii jako teorii poznání** (ne jako teorii bytí)
- začíná nekončící výzkum aktivit poznání
- svět je subjekt-objektový stav
- objektivismus moderní vědy, věda poskytuje poznatky které musí každý člověk uznat
- podstatou moderní vědy je snaha ovládat svět**, antropologismus
- cílem je manipulovat s přírodou
- spis Rozprava o metodě – manifest moderní vědy
- Pojednání o vášních duše – analyzuje vášně
- přišel do Prahy

antika – pojmové myšlení, cílem bylo bezrozporné myšlení, antické vědy jsou teoretické, bez vazby na skutečnost)

moderní věda – formulování kvantitativních zákonů, orientuje se na poznání kauzálních souvislostí, cílem je ovládat přírodu, poznáváme přírodu proto, abychom ji ovládali

Bacon

- rozdíl od Descarta
- Descartes – metoda **dedukce** – od obecnin k jednotlivinám (kontinentální myšlení)
- Bacon – **indukce** – od empirie k obecně – od jednotlivin k obecninám
- eseje
- popularizátor moderní vědy

Barus Spinoza

-Holandsko, Amsterdam

-drobné spisy, Etika geometrickým způsobem vyložená – převratný spis – pokus aplikovat zásady matematiky na klasifikaci lidského jednání; určení povahy člověk, čím je člověk ve své podstatě

-definice člověka = definice souvislosti s přírodou

-usiluje o vědecký základ mravnosti

-musíme určit člověka jako věc

-desantropomorfizace vesmíru – odlidštění vesmíru, Bůh = synonymum pro přírodní zákonitosti

-snaha o přísně racionální poznání člověka

-ke všemu přistupuje jako přírodovědec

-vášeň = podstata citu; skrze vášeň poznáme původní motivaci; po odkrytí nad ní získáváme kontrolu

→ cesta ke svobodě → jen ten, kdo ovládá city, získává svobodu

-emoce = pasivní reakce na svět

-rozum produkuje radost, poznání nás těší

-svoboda = vítězství rozumu nad citem

-zvláštní etika, egoismus – základ veškeré morálky

-není moralista, „Sebeuspokojení je největší dobro.“ „Soucit je defektem ctnosti.“

-přistupuje k člověku bez dobových předsudků

17.STOLETÍ

-v 17.století se zrodila moderní věda a moderní evropský stát – absolutistický – původ ve snaze překonání náboženských válek, náboženská konfese působila destruktivně → snaha zbavit politickou moc závislosti na náboženské instanci

-konfese náboženství je privátní názor, nesmí mít politický efekt

-nový obraz Evropy, zvýšení životní úrovně (díky propojení moderní vědy s absolutismem) → rozmach v 18. a 19.století

-Evropané měli pocit, že se všechno hroutí, z jihu postupoval muslimský svět, skandál ve víře, pesimismus, krize

-tato krize připravila nástup absolutismu = dokonalá státní správa

Třicetiletá válka

- 1.evropský ideologizovaný konflikt (snaha ovládnout mysl lidí)

-boj mezi protestanty a katolíky

-válka byla v očekávání

-přestupy na katolickou víru stoupají

-změnila poměry i architekturu v českých zemích (Valdštejnský palác)

-proč vznikla:

Německo roztržštěné – jevílo se jako snadná kořist pro Rakousko (Habsburkové) → mocenská motivace

-Rakousko - Habsburkové - chtějí ovládnout Německo → potlačit protestantskou víru; spojení s katolickou ligou

-země, kde dominují protestanti se brání (Falc,...) (Anglie – izolace, nezasahují)

-proti katolické lize protestantská unie – v čele **Fridrich Falcký**, nejsilnější zemí Sasko

-Francie – na začátku nezasahuje, po nástupu kardinála **Richelie** změna (hlídá Valdštejna)

-Nizozemí – na straně unie, kalvinisté; válčili už před třicetiletou válkou; přišli Čechům na pomoc

-severní Německo – luteráni, proti Habsburkům

-Švédsko – král **Gustav Adolf**, vylodili se na Baltu, chtějí ovládnout obchod (mít v moci ústí řek), proslulí válečníci

-Dánsko – proti lize, král se domnívá, že Anglie přijde na pomoc → nepřijde; snaha posílit protestantské země

-Valdštejn -sólista, pochází z Čech, opustil Jednotu bratrskou

- odešel do Itálie → změnil se
- koupil si oddíl a válčil (kradl, vojenský podnikatel), zvolen do čela důstojníků
- válčí s muslimy → uvědomí si jejich nástup
  - české povstání odsouzeno k neúspěchu; proč vniklo - je zde už jen německá šlechta, Pražská defenestrace → vynucení konfliktu; šlechta válčit nechce, chce se dohodnout, ale císař ne → konfiskace majetků
  - české země po Bílé hoře - bezzákonnost = platilo slovo císaře, neomezeno zákonem → vykořisťování, proti hospodářskému rozvoji, války dotovány z Českých zemích
- Valdštejn se usídlil v severních Čechách, na jeho území neválčil (jinak bojoval všude) - razil vlastní mince
- ovládl Braniborsko
- nenáviděn kurfiřty, schopen postavit obrovskou armádu (Kde na bral?)
- skandál 30-leté války - konsorcium - stáhnul mince z drahého kovu a razil mince z levného kovu; i Vídní platil levnou měnou (tunelování, podplácení)
- mimořádný válečný podnikatel
- císař platil Valdštejnovi za armádu → závislost
- válčil tak, aby armáda nebyla moc poškozená, zaujal postavení v určité zemi a tím znemožnil její obsazení (předvedl armádu a protivníci viděli, že na ně nemají)
- mohl jednat o čem chtěl, tento dokument se ztratil po jeho zavraždění
- bitva u Licenu
  - měl převahu proti Švédům ale nezaútočil, začal tvořit zákopy, vyslal důstojníky a útočí na zásobovací cesty → hladoví, šíří se epidemie; švédové se hromadí → zahájí bitvu
  - V. užívá manévrový boj - dělostřelectvo
  - V. onemocní
  - je zabit švédský král **Gustav Adolf** → Švédové zachovávají disciplínu a zachrání jeho tělo, nevzdávají se
  - V. vyjede na bojiště a vidí utíkat své důstojníky (pak je popraví → začne být nenáviděn)
  - obě strany se stáhnou - nikdo neútočí (V. už neměl střelný prach)
- Rakousko hlásá, že vyhráli, lidé odsuzují Valdštejna, že je měl dorazit → zradil
- táhne do Chebu, během noci zavražděn (politická vražda, Habsburkové by nebyli schopni splatit dluhy) (dnes rehabilitován)
- chtěl aby architektura působila (ale nerozuměl jí) Valdštejnský palác - konkurence Hradu; dotoval umění
- hlásil, že už nemá smysl bojovat, síly byly vyrovnány, chtěl mír v Evropě
- chtěl využít svých pravomocí k boji proti Turkům

- velký celoevropský konflikt
- Německo ztratilo 1/3 obyvatelstva
- Švédové získali kontrolu nad ústím řek (Labe, Odra,...)
- uznána nezávislost Holandska
- Francie financovala Švédy, získala přirozené hranice na Rýnu a posune hranici na východ, stává se velmocí
- Rakousko získává horní Falc
- Čechy ztrácí Lužici, mění se v provincii, úřady jdou do Vídně, kultura a stavitelství se vzpamatuje (Černínský palác - manifestace moci české šlechty která znovu nastoupila, 1. ideový návrh - **Berniny**)
- jeho podíl se nedá určit)
- Švýcarsko získalo nezávislost a neutralitu
- Vestfálský mír

Jan Amos Komenský

- setkal se s **Descartem**
- 30-letá válka je pro něj katastrofa

- dítě středověku; pesimista
- pedagog, jeho nauka byla spojena s křesťanstvím

Rusko

- vládne **Kateřina II. Veliká** – nebyla ruského původu, přijala pravoslaví
- Petrohrad založil **Petr Veliký**, ale paláce tam vybudovala Kateřina

SPECIFIKA ČESKÝCH DĚJIN

- jsou tu období nečinnosti (malé dějiny) i velkých bouří (velké dějiny)
  - velké dějiny = např. středověké dějiny (velký středověký národ, husitství)
  - malé dějiny = např. po bitvě na Bílé hoře
- velká období českých dějin jsou spjata s romantismem, destrukcí
- český národ byl postižen emigrací - po Bílé hoře **odešla národní elita**
- další vlna ve 20. stol. - vytváří komunity - chtějí být přijati tím národem, nechovají se jako ostatní národy
- vztah k armádě - do Bílé hory jsme byli schopni se jako národ ubránit, po BH už se ubráníme jen se spojenci (čs odboj za 1. a 2. světové války)
- za středověku byly země Koruny české neprovinciální - bohatý kulturní život, první ozvuky renesance za Alpami (Belvedér)
- husitství je jako součást reformního hnutí, které šlo Evropou (ale je tu o mnoho dříve)
- za **Jiřího z Poděbrad** - státní církev odpoutaná od Říma
- velké dějiny velkého národa, který je schopen ubránit se i kulturně
- Češi x Němci - problematický vztah
  - Češi mají silnou schopnost receptivity (=schopnost přejímat idey z ciziny), ale slabou kontinuitu myšlenek (=něco se začne, ale nedokončí), tu ale má Jednota bratrská
  - produktivní vztah mezi Českem a Německem - spolupráce s Německem, prospěšné i ekonomicky, zemský patriotismus (x nacionalismus 20. stol.)
- velikost - nemění se kvantitativně, ale úlohou na umělecké scéně + naplňuje určitou dobu novodobé češství, které vychází ze sedláků po BH
- češi jsou typický malý národ, který se musí prosadit - vzdělanci odešli, chyběla inteligence, která by určovala politiku
- velikost národa se poměřuje úkolem, který si daly a který naplňovaly (měřítko proměnlivé)
- známí Češi ve světě: **Svatý Václav, Otakar II., Karel IV., (Zátopek, Nedvěd,..)**

HISTORIE:

Středověké Čechy jsou velké i svým úkolem - hrozí jim, že budou okrajovou zemí

Za Karla IV. jsou naopak středem - nerozplynuly se, nepodrobily se západu (za Břetislava, za Přemysla...)

- mají svou identitu a náplň - jsou předvojem západu (což skončí po BH)
- ve 14. století, které bylo krizové v Evropě, Čechy prožívají vzestup i kulturní (Karel IV a 1348 univerzita, stavba Václavského a Karlova náměstí)
- chce, aby se Čechy staly politickým a hospodářským centrem
- provádí politiku rozdrobení Německa, vyhnul se válkám díky demonstraci síly

Husitství - Čechy propadají válkám a revolucím - devastace prostoru a vybití obyvatelstva

- největší vypětí - odevzdali se myšlenky mravní praxe (přesvědčení, že jsou vyvolený národ)
- >> nikdy se Češi neoddali myšlenky tak, jako za husitství <<
- probíhá sekularizace (=zesvětštění, omezování církevního vlivu)
- snaha oddělit mystiku od víry
- úsilí o duchovní velikost (x Karel IV - úsilí o světskou velikost)

Jednota bratrská - dějiny jednoty bratrské jsou dějiny pronásledování

- z nevzdělané sekty se díky pronásledování (byla pronásledována **Jiřím z Poděbrad** - chtěl mít dobré vztahy s Římem) stalo centrum vzdělání

>> husitství je nejvyšší stupeň barbarského zduchovnění, kterého kdy český národ dosáhl <<

problém Habsburského absolutismu

- Habsburkové **usilují o absolutní vládu** - snaží se potlačit hospodářský vzestup měst --- ztráta politické reprezentace Čech

Za Rudolfa II. - **náboženská svoboda** (existují zde 2 náboženství v míru), rozkvět umění (manýrismus), ale úpadek politiky

1620 - protireformace - násilná **rekatolizace**, exekuce, konfiskace, emigrace národa, mizení měst, invaze cizinců, ale zabránila poněmčení Čech (česká šlechta se hlásila k luteránům a přijímala němčinu) - prostě a jednoduše - **česká velikost zaniká**

- přesto se našly občas světlé výjimky:

Baroko - přišla španělská duchovnost do Čech (objevení mystiky, oživení vyššího zájmu) v době vykořisťování - mění se hodnoty

- **novodobý český národ**

- chybí vztah novodobého národa se středověkým (velkým) národem

- nejsme bez vzpomínek, ale bez ideového zaujetí

- vytváří se novodobý typ českého člověka

- Češi postrádají velkorysost (viz. národní knihovna)

- utilitárnost v jednání - Češi si rozmyslí jestli něco budou dělat a jaký z toho bude užitek

(nežijí velkými spekulativními myšlenkami - nemáme žádné velké myslitele)

- jednotlivci nahrazují práci celých generací (například **Vrchlický** - překlady)

- opatrnost k novým myšlenkám, český národ se neumí identifikovat s vyšší ideou

19. a počátek 20. stol. - politizace venkova - **spolky** (Sokol, Hlahol, chovatelé, hasiči) - intenzivní spolkový život, co Čech, to člen spolku - ale nevidí dál, než za hranice vesnice

- později se to vytratilo

- česká povaha - **maloměšťáctví, neúcta k hodnotám**, závist, destrukce

- specifický český humor - **únik před realitou** i pomoc

- ostatní národy nejsou lepší ani horší

Národní obrození - od konce 18.stol. po 19.stol.

- **Jungmann, Purkyně, Palacký** a další - udělají práci za generaci

- objevili se v krizi

- z jedné společnosti vzniká mnohvrstevná společnost, která rozděluje obyvatele českých zemí podle jazyka

- česky mluvící společnost neměla buržoazii - museli nově vzniknout (Palacký)

- snaha o **zachování českého státu** se identifikovala do myšlenky o **zachování českého jazyka**

- kultura se podřizuje k přežití národa (kultura musí sloužit)

- musí držet při sobě - hospody (=české specifikum)

- diskuse o smyslu dějin, neschopnost se s nimi smířit

- **Tomáš Garrigue Masaryk** - myslitel moderní doby, člověk bojového ducha (ve sféře myšlenky i člověka); že chce ČSR se rozhodl až na poslední chvíli, postavil se proti většině

>> Mají Češi usilovat o český stát? <<

- za svého pokračovatele si stanovil **Beneše** (diplomat světového formátu, ale neměl profil Masarykovy osobnosti)

- myšlenkovým pokračovatelem Masaryka byl **Emanuel Rádl**

- za chybu Československa označuje jazykový problém (český nacionalismus)

- hodnotová přeorientace na **anglosaský svět**, chtěl odklon od německé kultury

- konstrukce dějin na myšlenkách **demokratismu, reformního náboženství** a viděl v nár. obrození

myšlenky demokracie

- kniha: *Nesnáze demokracie*;

-TGM je stoupencem silné demokracie, silných osobností - systém politických stran a neschopnost sestavit silnou vládu (oslabování demokracie) přinesl Masarykovi zklamání

- tajně financoval jednotlivce v politických stranách - **snaha stabilizovat politiku**

- boj o českou otázku- zda má existovat vlastní malý stát či ne

- boj proti mravní laxnosti , x české nekázni (rodinné, veřejné, politické)

- **Patočka** říká, že se nelze distancovat od odkazů TGM

Mnichov - nepotvrdilo se úsilí předchozích generací, český národ si nevybojoval vlastní existenci

- české země byly na válku dokonale připraveny - na rozdíl od ostatních zemí - stali jsme se zbrojnicí Německa

- Mnichov zlomil charakter českého národa

- je to zásadní bod českých dějin